

УДК 316.334.3:321

СОЦІОЛОГІЧНА ВЕРСІЯ ДИСКУРС-АНАЛІЗУ

Бойко Ірина Ірогівна – аспірант, асистент кафедри соціології та соціальної роботи Національного університету «Львівська політехніка»

Климанська Лариса Дмитрівна – доктор політичних наук, доцент, завідувач кафедри соціології та соціальної роботи Національного університету «Львівська політехніка»

У статті досліджується специфіка соціологічної версії дискурс-аналізу як інструменту для здійснення комплексного вивчення соціальних проблем. Обґрунтовано особливості соціологічної версії дискурс-аналізу з точки зору соціології знання (ДАСЗ) порівняно з іншими версіями дискурс-аналізу. На прикладі дискурсу Майдану виокремлюються декілька фреймів або дієгенеруючих схем, властивих такому дискурсу.

Ключові слова: дискурс, дискурс-аналіз, дискурс-аналіз з точки зору соціології знання (ДАСЗ); фрейм; соціальний конструкціонізм; дискурсивна практика.

В статье исследуется специфика социологической версии дискурс-анализа как инструмента для осуществления комплексного изучения социальных проблем. Обосновано особенности социологической версии дискурс-анализа с точки зрения социологии знания (ДАСЗ) по сравнению с другими версиями дискурс-анализа. На примере дискурса Майдана выделено несколько фреймов, то есть схем, генерирующих определенные действия, которые характерны для этого дискурса.

Ключевые слова: дискурс, дискурс-анализ, дискурс-анализ с точки зрения социологии знания (ДАСЗ); фрейм; социальный конструкционизм; дискурсивная практика.

The authors examined the specificity of the sociological version of discourse analysis as a tool for the complex social problems study. Sociological features of discourse analysis version in terms of the sociology of knowledge (SKAD) were compared with other versions of discourse analysis. Two directions of analysis are presented: analysis of embodied discourse structure and the structure of meaning production analysis. Basing on the Maidan event as an example several frames or action-generating schemes of such peculiar discourse were distinguished. These frames represent action – inaction confrontation, according to the actors' positions.

Keywords: discourse, discourse analysis, sociology of knowledge discourse analysis (SKAD); frame; social constructionism; discursive practice.

Існування та розвиток дискурсів – явище далеко не безрезультативне. Використання конкретного дискурсу має визначені соціальні наслідки. Дискурси певних подій вражають та захоплюють окремі соціальні групи, країни. Дискурси визначають соціокультурні та глобальні зміни: екологічні катастрофи, війни, зміни політичного курсу. На локальному рівні вони впливають на формування нових соціальних груп, змінюють місію організацій, рекламу, моду, політику і т.д.

У зв'язку з цим виникає потреба керувати такими соціальними наслідками, тобто прогнозувати розвиток дискурсу і поля значень, яке він формує.

Еволюція у дослідженнях дискурсу відбувається від вузького розуміння аналізу дискурсу за допомогою методів структурної лінгвістики (З.Харріс) до розширення діапазону аналізу спочатку до виявлення ментальних схем, які використовуються при розумінні тексту (Т.ван Дейк), пізніше до виявлення ще і екстралінгвістичних феноменів (знання про світ, думки, цілі, установки, ідеологія, владні відносини), які впливають на складну ієрархію знань, що характерно для сучасного розуміння дискурсу.

Сучасні підходи до дискурс-аналізу, зокрема, у соціологічній його версії (Дж. Руїз [1], Р. Келлер [3]), акцентують свою увагу на нормативних аспектах дискурсу (як слід обговорювати окремі явища, події, процеси, складні соціальні обставини), на його ресурсному потенціалі (які ресурси для дій пропонує дискурс в соціальному плані, які акторські статуси і ролі, нормативні постанови і т.д., які практики поведінки пропонує і продукує дискурс).

В основі теорії дискурсу і семіотика, і соціологія, і соціолінгвістика, і комунікативістика, і політологія, її історія представлена такими іменами як А. Грамші, Л. Альтюссер, М. Фуко, М. Бахтін, Ж. Делез, який є популярним серед західних науковців: Р. Водак, Т. ван Левен, М. Мейер, Н. Фэркло,

Л. Чоуліораки, Р. Роджерс, Т. ван Дейк та багато інших. Російські науковці, зокрема А. Г. Алтунян, В. І. Карасік, І. Г. Ясавеев, Е. Р. Ярська-Смірнова, І. Н. Тартаковська, М. С. Астойанц, І. В. Жукова, Е. А. Кожемякіна, Е. В. Переверзева, також звертаються до дискурс-аналізу для дослідження проблем соціально-політичної реальності. Серед небагатьох українських дослідників, які використовують цей метод аналізу – О. Даниленко, Т. В. Семигіна, В. Серeda, В. Михайленко.

Різноманітність підходів і відсутність офіційно визнаної точки зору на соціологічний аналіз дискурсу привели до плутанини у середовищі тих, хто знайомий з цією практикою соціологічних досліджень. Є принаймні три причини для цього. По-перше, соціологічний дискурс-аналіз визначається як фундаментальна конкретна процедура аналізу. По-друге, соціологічний дискурс-аналіз вважається такою практикою дослідження, якій бракує строгості, що залежить у більшій або меншій мірі від самого аналітика. Нарешті, сумніви існують щодо соціологічного дискурс-аналізу як методу аналізу як такого. А тому фіксується потреба в поясненні того, що являє собою соціологічний дискурс-аналіз, тобто виокремлення його специфіки порівняно з тими видами дискурс-аналізу, які проводяться представниками інших дисциплін, і назвати ті процедури соціологічного дискурс-аналізу, які присутні у всіх його видах, незалежно від очевидної різноманітності.

Аналіз дискурсу можна в широкому сенсі визначати як вивчення мови, яка розглядається комунікативно. Будь-який більш докладний аспект визначення, як правило, включає посилання на концепцію мови у використанні, мову над або поза межами речення, мову у ситуаційному або культурному контексті. Залежно від конкретних переконань і приналежності – функціоналізм, структуралізм, соціальний інтеракціонізм, соціального конструкціонізму тощо – вчені віддають перевагу або одній, або іншій позиції з наведеного списку. Для ілюстрації цієї тези наведемо приклад підходу чотирьох дослідників до аналізу наступного «тексту» [20]:

А: Ти КИНУВ це, тобі і ПІДНІМАТИ його

Б: І чого б це! А давай покличемо МАМУ

Перший дослідник трактує цей текст як вербальний запис мовного акту, щось видиме, відчутне на дотик та портативне, що складається з різних бітів мовного значення (слова, речення, елементи просодики тощо). Це лінгвіст, який зацікавлений в тому щоб з'ясувати, як частини тексту пов'язані одне з одним, щоб скласти їх у значеннєву одиницю.

Другий дослідник бачить за текстом подію, яку відтворює словесний запис. Ймовірніше за все другий дослідник – це та людина, яка збирає дані, робить примітки щодо деяких особливостей ситуації, в якій відбувся цей обмін репліками: [*Сонячний недільний день, ботанічний сад, дві дівчинки у віці 7 або 8, на доріжці; вони граються м'ячем, одна з них кинула м'яч і він залетів у куці*]. Дослідницькі інтереси цього вченого скеровані на відносини між різними факторами, які впливають на подію: учасники, їхні культурні фони, їхні відносини одне з одним, обставини, в яких відбувається подія, варіанти мовного вибору тощо.

Третій дослідник інтерпретує текст як подію, перфоманс або як драму, яка розігрується між двома дівчатами: що сталося, хто несе відповідальність, як дівчата оцінили факти (в системі існуючих структур переконань і поглядів про те, як світ - їхній світ - працює), як вони реагують на них, що кожна з них намагається досягти, стратегії, які вони використовують для досягнення цих цілей тощо. Цей дослідник зацікавлений у дослідженні динаміки процесу, що призводить до події.

Четвертий інтерпретує текст як подію, драму, але крім них, включає в рамки аналізу знання/владу, які, якщо їх правильно зрозуміти, пояснюють, як це можливо для двох дітей, індивідуально або спільно прийняти та інтерпретувати цю драму так, як вони це зробили.

Названі перспективи є комплементарними: вони всі потрібні для повного розуміння того, що таке дискурс і як він працює. Отже, існує багато визначень дискурсу і, відповідно, багато версій дискурс-аналізу, які зосереджуються на різних аспектах самої мови в дії, мови в контексті, тому можливим видається говорити про різні процедури дискурс-аналізу, які визначаються особливостями його розуміння мови у контексті, зокрема, наступні. Дискурс – це:

- продукт такої події, зокрема у формі видимого тексту, який спочатку було проговорено, а потім записано (перший дослідник);
- окрема подія, в якій ці процеси втілюються (другий дослідник);
- мовні, когнітивні та соціальні процеси, впродовж яких значення висловлюються, а наміри інтерпретуються в людській взаємодії (третій дослідник);
- історично і культурно вбудовані набори домовленостей, які складають і регулюють такі процеси (четвертий дослідник);

Ймовірно, що найближче до соціологічного розуміння дискурсу і дискурс-аналізу буде четвертий дослідник. Але і тут не все однозначно, і можна говорити про версії соціологічних підходів до реалізації соціологічного розуміння дискурс-аналізу. Німецький філософ і соціолог Ю. Габермас, відомий своїми роботами із соціальної філософії, що стосуються комунікації і комунікативної дії, дискурсу та

раціональності, пропонує нормативний підхід до дискурсу, маючи на увазі нормативні правила або критерії для ідеальних дискурсивних практик аргументації або розмірковування. Це більше схоже на «дискурсивну етику», а не дискурс-аналіз. Інша версія у теорії дискурсу бере свій початок в роботах М. Фуко. На протилежність від традиції Ю. Габермаса теорія дискурсу М. Фуко базується на жорсткій емпіричній концепції дискурсу. М. Фуко розглядає дискурс не просто як форму висловлювання, а як мовленнєву комунікацію та діяльність і, навіть, як символічну практику; М. Фуко трактує дискурсивну практику як певний простір координації й субординації висловлювань, де виникають, визначаються, змінюються й використовуються поняття. М. Фуко розділяє у соціальній структурі «мовні» та «соціальні» складові у вигляді «дискурсивного» і «недискурсивного» типів практики [5]. Розуміння М. Фуко дискурсивної практики дозволяє сформулювати декілька засадничих тез для стратегії аналізу даних:

- «аналіз подій»: дослідження повинні шукати історичні «події», не в сенсі війни, рішень або загибелі царів, а в тому сенсі, що виникають визначені ситуації проблематизації встановлених режимів практики знань щодо складних соціальних обставин;
- ці події не можна розглядати як передбачуваний результат стратегічних дій або планів великих людей чи колективних акторів. Їх слід трактувати як ненамірені ефекти гетерогенних практик, що здійснюються соціальними акторами, які намагаються вирішувати конкретні повсякденні, рутинні проблеми;
- дослідження повинні аналізувати різноманітні і не обов'язково пов'язані поля практики, що стоять за цими поверхневими ефектами, щоб пояснити історичні зрушення або трансформацію режимів знання / влади;
- теоретичні концепції та комплексні інтерпретації мають бути розроблені на основі емпіричних даних [20].

Останніми роками з'явилися принаймні чотири різних підходи у соціальних науках, побудованих на основних припущеннях французького філософа. Перш за все, це постмарксистська теорія Е. Лакло і Ш. Муффа, яка вибудована за принципом культурної гегемонії і вважається достатньо впливовою у політичній науці. Теоретична перспектива Е. Лакло і Ш. Муффа – це перспектива соціальних макроманіфестацій відносин влади/знання і конструювання колективних ідентичностей. Відстежуючи ознаки ідеологічної гегемонії в дискурсивній практиці такий аналіз часто є упередженим і здійснюється за принципом «герменевтичної підозри». По-друге, це так званий критичний дискурс-аналіз (КДА), який розроблявся у Великій Британії (Н. Феркло, Р. Водак), що базується на лінгвістиці. КДА зосереджений на питаннях ідентичності, домінування і опору, на пошуках доказів в медійних, рекламних, політичних текстах класових, гендерних, етнічних та інших упереджень. Він зосереджується на мікроструктурах мови, яка використовується, а тому не завжди може бути використаний у дослідженні соціополітичних феноменів. По-третє, якщо можна назвати «деконструктивна версія» соціологічного підходу, яка так само концентрується на дискурсивних мікроструктурах [6], але повністю заперечує будь-яку роль соціальних акторів. Спільним недоліком зазначених підходів можна назвати відсутність суб'єкта в дискурсивному процесі. Натомість, версія, запропонована німецьким соціологом Райнером Келлером (ДАСЗ – «The Sociology Of Knowledge Approach To Discourse») включає соціального актора в процес появи і функціонування дискурсу. ДАСЗ (SKAD) займає виразно соціологічну позицію і поєднує багато нових моментів у дискурс-аналізі. Цей підхід характеризує:

- широкий діапазон дослідницької програми – у порівнянні з іншими теоретичними підходами до аналізу дискурсу, теоретичні та емпіричні інтереси ДАСЗ перебувають в діапазоні від того як народжується знання про те чи інше явище до практик організації впровадження, від щоденних практик, часом «екзотичних» до практик соціальної проблематизації та депроблематизації.
- зосередженість на ролі соціальних акторів (повернення акторів в дискурсивний процес), дозволяє уникнути онтологізації режимів знань. ДАСЗ повертає на поле дискурс-аналізу акторів пропонуючи методологію, яка є досить чутливою до позиції актора або спікера у конкретному дискурсивному утворенні. Позиції і можливості акторів попередньо створюються дискурсом. Але соціальні суб'єкти не є маріонетками, вони скоріше інтерактивні та креативні актори залучені до гри соціальної влади і боротьби за інтерпретацію. Відтак, на нашу думку, цілком виправдано вважати ДАСЗ (SKAD) – аналізом з точки зору соціального конструціонізму;
- включення в дискурс-аналіз елементів дослідження «тимчасових кристалізацій» або «заморожених процесів упорядкування», що дозволяють стримувати індивідуальні дії, вважаються за логікою інтерпретативної парадигми в соціології соціальними інститутами;
- фокусування на дискурсі з точки зору соціології знання, що передбачає врахування історичних та колективних вимірів знань і практики їх здобування та впливу (влади) [3].

За логікою ДАСЗ (SKAD), дискурс слід розуміти як матеріальний прояв та свідство циркуляції знань. ДАСЗ (SKAD) виступає проти позитивістської епістемології і вважає, що знання культурно та соціально обумовлені, виникають у процесі соціалізації акторів. В такий спосіб ДАСЗ (SKAD) поєднує аналіз дискурсу М. Фуко з ключовими припущеннями соціального конструціонізму або як це ще

називають соціологією знань, в першу чергу, посиляючись на основоположну працю «Соціальне конструювання реальності» П. Бергера і Т. Лукмана [2].

ДАСЗ (SKAD), на думку Р.Келлера – це дослідницька програма, яка має свій діапазон дії, тобто призначена для дослідження з певними цілями. Мета такої дослідницької програми – аналіз поточних і різномірних процесів соціального конструювання – виробництва, циркулювання, трансформації знань, що включає в себе аналіз символічного порядку на інституційному та організаційному рівнях та публічних аренах, а також наслідки такого впорядкування в різних соціальних сферах практики [8, с. 8]. Це співзвучно з дефініцією, яку свого часу давав Стюарт Холл: «Дискурси – це шляхи співвіднесення або конструювання знань щодо специфічної практичної теми: кластер (або формація) ідей, іміджів чи практик, які забезпечують шляхи розмов про (обговорення), форми знання і управління, які асоціюються з конкретною темою, соціальною активністю або інституційною формою в суспільстві» [10, с. 4].

ДАСЗ (SKAD) визначає дискурс як певний (ідентифікований) комплекс когнітивних і нормативних інструментів. Дискурс може існувати у вигляді мови (промови), тексту, дискусії, візуального образу, символу, які виробляються акторами відповідно до соціальних приписів. Отже, «дискурси є реальною соціальною практикою» [11, с.59]; та «інституціоналізованими системами значень» [12, с.311].

Предметом для ДАСЗ(SKAD) аналізу можуть бути як публічний дискурс, так і спеціальний дискурс, який представлено на більш закритих аренах для спеціалізованих аудиторій. Вони аналізуються відносно їх пред'явника, на предмет відповідності або відмінностей формування правил та змістовних позицій, а також щодо їхніх наслідків. При обробці дискурсів, можна виявити, що конкретні дискурс-коаліції і заяви перетворюються на «переможців» у визначенні, конструюванні соціальної соціальної проблеми через широкий спектр засобів. Форми висунування вимог (конструювання соціальних проблем) вирізняються значним різноманіттям і варіюються від цілком традиційних, таких, як звернення з листами протесту і скаргами, ініціювання судових розглядів, публікації в ЗМІ, до відносно нових, якими є театралізовані дії, смарт-моби, стріт-арт тощо [4, с.2]. Усі ці форми, по-суті, і складають дискурс соціальної проблеми. З точки зору соціології дискурс визначається як будь-яка практика, за допомогою якої індивіди наповнюють реальність змістом. Визначаючись у цих термінах дискурс створюється у широкому полі форм.

Бачимо, що дискурс-аналіз з точки зору соціології це дослідницька програма вбудована в соціологічну традицію з метою вивчення дискурсивного конструювання символічних порядків. Дискурс постає як мова, текст, обговорення, візуальний образ, використання символів, які мають використовуватися акторами за визначеними соціальними інструкціями, і, отже, дискурси можна вважати реальною соціальною практикою. Дискурс-аналітичні дослідження пов'язані з реконструкцією процесів, які відбуваються в соціальному конструюванні, об'єктивації, комунікації та легітимізації структур значень в інституційній сфері на публічних аренах. Нас цікавлять процеси, які стосуються процесів соціальної проблематизації та аналіз соціальних наслідків цих процесів.

На нашу думку, враховуючи соціальні позиції актора, який використовує дискурс, чи це первинний заявник проблем, експерт, політик (при владі або опозиціонер), ресурси для дій, які представлені акторськими статусами та ролями, певними нормативними постановами, ДАСЗ(SKAD) має два напрямки аналізу – аналіз матеріалізованої структури дискурсу та аналіз структури смисловиробництва, які продмонітеровані (див. табл.1).

Таблиця 1.

<p>Аналіз матеріалізованої структури дискурсу:</p> <ul style="list-style-type: none"> – «матеріальні виміри» ключових позицій акторів – відносини з акторами (дискурсивні коаліції), – практики виробництв дискурсу (соціально-матеріальні структури) – мережі актикулляції і розподілу. <p>SKAD-дослідження пов'язані з реконструкцією процесів, які відбуваються в соціальному конструюванні:</p> <ul style="list-style-type: none"> – об'єктивації – комунікації та – легітимації <p>значенневих структур в інституційній сфері на публічних аренах.</p>	<p>Аналіз структури смисловиробництва: з'являється на противагу матеріалізованої структури із символічних позначень.</p>
--	---

Найгостріше соціальні проблеми проявляються з одночасним підвищенням протестних настроїв у суспільстві. У зв'язку з цим можемо припустити, що протести є виразником критичного загострення певних соціальних проблем. Саме тому, для того, щоб продемонструвати одну з процедурних частин соціологічного дискурс-аналізу ми виокремили категорії фреймів, певні сценарії, за якими він (дискурс) розгортається. Для цього ми провели фреймовий аналіз текстів за методикою Засекіних Л. В. та С. В. [9, с. 78], який відбувається у кілька етапів, присвячених темі Євромайдану та Антимайдану, представлених на Hromadske. TV, як одному з найпопулярніших тематичних каналів, який висвітлював ці події, зокрема грудня 2013-лютого 2014 року – однієї з найбільш активних фаз розгортання революційних дій.

В межах аналізу структури смисловиробництва нам вдалось виокремити чотири фреймові схеми, в межах яких поєднувалися і циркулювали дискурси Майдану-2014 (Майдан-2014 ми розглядаємо як подію, яка змінила режим практики знань і обговорення складних соціальних обставин, пов'язаних з кризовою ситуацією в Україні) (див.рис.1.):

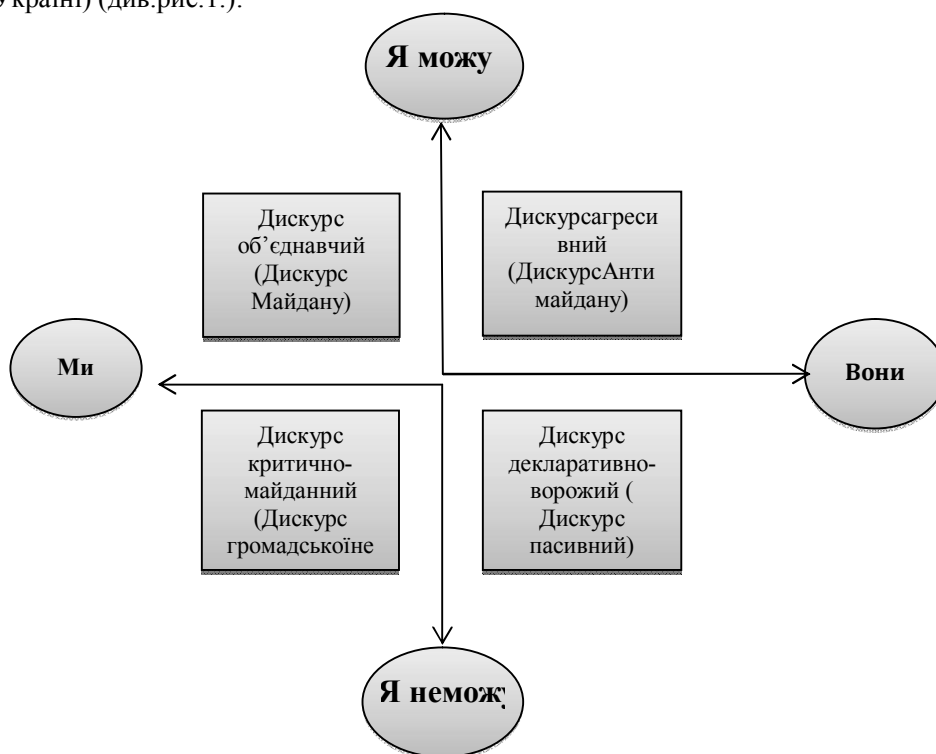

Рисунок 1. Фреймові схеми генерування дискурсів

Ця схема кристалізує зв'язки та впливи фреймів між собою. Так як фрейм «Я» виступає одиницею протестних акцій саме на нього здійснюється вплив колективних акторів. Залежно від цього впливу і визначається поведінка в межах «Я можу», коли це стосується фрейму «Ми» – у спільних акціях протесту, та фрейму «Вони» – в активному протистоянні дій з протилежними полюсами. І навпаки - щодо фрейму «Я не можу», коли це стосується категорії «Ми», актор відмовляється виконувати невласиві йому дії, або такі, що виходять за межі допустимої реакції з власної волі, і у взаємозв'язку «Я не можу» – «Вони» коли актор обмежується у здійсненні дій, які він бажає вчинити, з боку групи акторів-антиподів проти його власної волі із застосування заходів примусу та залякування. Саме тому ми представили ці фрейми в площині дії та умовної бездіяльності.

Фрейм «Я можу – Вони» – це схема («протистояння»), яка описує дію двох протилежних акторів в межах однієї ситуації, при цьому ці дії стикаються та впливають на ситуацію щодо кожного з них. До прикладу: *«Стратегія влади залякування вже не спрацює. Тому що люди настільки втомилися терпіти і настільки вже на межі, що якщо так і далі продовжуватиметься (про випадки нападів на громадських активістів – ред.), то це лише посилить позиції Майдану, дасть йому більше прихильників»*[13].

В такому аспекті дія не обмежується, однак викликає гостру реакцію з боку іншого гравця. Сама дія не має чітких обрисів, дії протилежних акторів можуть бути ідентичними, однак спрямованими на досягнення різних результатів. Також простежується залежність між діями акторів: чим менша дія одного з акторів, тим краща дія іншого.

Фрейм «Я можу – Ми» – схема («єднання») описує дію двох акторів одного спрямування. Дія кожного з акторів підсилює дію іншого, різниця полягає лише у тому хто бере на себе виконання більшої за силою дії. Чим вищий цей показник у гравця «Я можу» тим більша вага його у ситуації і навпаки: *«Всі, хто має легальну зброю (я її маю) повинні стати на захист життя людей. І на вулицях, і на Майдані»* [14].

«Треба вести активні дії і пам'ятати, що треба бути разом. Якщо бути поодинокі і відвертати очі один від одного, то поодинокі з нами дуже легко розправитися з усіма».

Активні пікети, активні флешмоби, активна організація в профспілки на місцях, студенти перш за все мають щось там у себе робити. Влада повинна дійсно відчувати, що ми їм дихаємо в спину. Не постійно на Майдані, чекаючи на якусь міфічну совість режиму...Боротьба повинна тривати [15].

Фрейм «Я не можу – Ми» – це схема («суперечливості/парадоксів єднання»), яка описує дію акторів з різними позиціями щодо дій, проте які прагнуть досягти однакового результату. В даному випадку закономірність у взаємодії буде простежуватись наступним чином: чим більше від «Я не можу» буде вимагатись вчинення неприйнятних для нього дій, тим сильніший опір буде чинити цей гравець. І навпаки, чим більше актор «Ми» буде брати на себе виконання даних дій, тим менше інший актор буде опиратись їх здійсненню через невелику участь у цьому процесі.

В такій ситуації розбіжність між діями, які дозволені для досягнення результату, можуть вивести одного із гравців за межі події через власне бажання або з примусу іншого актора. Сама дія характеризується різноманітністю та широким діапазоном методів та засобів її здійснення: *«Крім коктейлів Молотова існують ще інші методи. Це страйк — взяли і не працює нічого. Але це треба робити системно. Це має бути не боротьба за владу, а боротьба за принципи. Мені здається, що тільки зараз ми боремося за справжню незалежність. Вважаю, що сліпа помста або громління з палками (я розумію ці дії, та не буду засуджувати), але не вважаю, що це найбільш дієвий метод»*[16].

«Навіть якщо Кличко піде на дебати, Яценюк стане прем'єром та внесуть зміни – я не впевнений, що Майдан не почне свистіти і кричати «ганьба»»[14]

«Європа там, де суспільство починає керувати своєю долею»[17]

Фрейм «Я не можу – Вони» – це схема («блокування»), яка описує дію акторів у ситуації, коли один з них хоче здійснити певні дії, проте утримується від них через тиск з боку опонентів, які умовно кажучи блокують його волю.

«Якби я знав, що застосування фізичної сили в даній ситуації дало хоча б 10-відсоткову вірогідність не дати цьому бути прийнятим, я зробив би це не вагаючись. Нам важливо, що в читача в голові та на голові»[18].

«Останнім часом я мало впливаю на цю програму в тому сенсі, що опозиція делегує своїх людей, влада делегує своїх людей і я нічого не можу з цим вдіяти. У мене реальні проблеми. Я не знаю, що з цим робити». ... «У нас о 18.00 в п'ятницю з'являється список з 12 людей з Партії Регіонів. І що мені з цим робити? Вони з'являються від різних груп. Ми вже не є господарями нашої програми. Господарями є штаби»[19].

Можемо спостерігати вплив дискурсивних практик та фреймів на подальший процес еволюції Майдану, зокрема в контексті політичних змін, які відбулися і досі тривають у нашій державі.

Отже, дослідження ДАСЗ (SKAD) сприймає, інтерпретує дискурси як такі, що сприяють «вирішенню ситуації» - у нашому випадку це етап вирішення соціальної проблеми. Це вимагає дотримання систематичних процедур, опис алгоритму та інтерпретації дослідження.

Дискурс-аналітичні дослідження пов'язані з реконструкцією процесів, які відбуваються в соціальному конструюванні, об'єктивзації, комунікації та легітимізації структур значень в інституційній сфері на публічних аренях.

Соціологів цікавить те, що стосується процесів соціальної проблематизації та аналізу соціальних наслідків цих процесів – дискурс-аналіз з точки зору соціології знання (ДАСЗ) є свого роду знаряддям, яке дозволяє втілити ці аналітичні ідеї. В подальшому ми вбачаємо доцільним проведення повномасштабного дискурс-аналізу задля ілюстрації методологічних підходів та процедурних елементів дискурс-аналізу.

ЛІТЕРАТУРА: 1. Ruiz Ruiz, Jorge Sociological Discourse Analysis: Methods and Logic[Електронний ресурс] / Jorge Ruiz Ruiz. - Forum Qualitative Sozialforschung / Forum: Qualitative Social Research. – 2009. -Volume 10, No. 2, Art. 26. – Режим доступу:<http://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:0114-fqs0902263>. 2. Berger, PL, Luckmann, T. The Social Construction of Reality. A Treatise on sociology of Knowledge / T. Luckmann, PL Berger. – Anchor, 1966. – 240 p. 3. Keller, Reiner. Analysing Discourse. An Approach From the Sociology of Knowledge[Електронний ресурс] / Reiner Keller. - Forum Qualitative Sozialforschung / Forum: Qualitative Social Research. – 2005. – Volume 6, No. 3, Art. 32. – Режим доступу:<http://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:0114-fqs0503327>. 4. Кольцова О.Ю. Конструювание

проблемы полицейского насилия в российской блогосфере: риторика, лейтмотивы и стили [Електронний ресурс] / О.Ю. Кольцова, И.Г. Ясавеев // «Журнал социологии и социальной антропологии», 2013. - [14 с.].- Режим доступа: [http://www.hse.ru/data/2013/10/02/1278020160/Кольцова](http://www.hse.ru/data/2013/10/02/1278020160/Кольцова;); **5.** Фуко М. Археология знания / М. Фуко ; [пер. с фр. С. Митина, Д. Стасова]. – Киев : Ника-Центр, 1996. – 208 с. **6.** Diaz-Bone, Rainer; Burmann, Andrea D.; Gutierrez Rodriguez, Encarnaciyn; Schneider, Werner; Kendall, Gavin & Tirado, Francisco (2007). El campo del analisis del discurso Foucaultiano. Caracterasticas, desarrollos y perspectivas. Forum Qualitative Sozialforschung / Forum: Qualitative Social Research, 8(2), Art. 30, <http://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:0114-fqs0702305> [Date of access: 29.03.09] **7.** Дзякова Е.Г. Теория дискурса в британской школе культурных исследований / Е.Г. Дзякова // Современные теории дискурса: мультидисциплинарный анализ. Серия «Дискурсология». – Екатеринбург : Издательский дом «Дискурс-Пи», 2006. – № 1. – 210 с. **8.** Keller R. Diskursforschung. Eine Einleitung fuer SozialwissenschaftlerInnen /ReinerKeller. - Wiesbaden: VS Verlag fuer Sozialwiss., 2004. **9.** Засекина Л.В. Психолінгвістична діагностика. Навч. посібник / Л.В. Засекина, С.В. Засекин. – Луцьк: РВВ «Вежа». Волинський нац. університет ім.Л.Українки, 2008. – 188 с. **10.** Hall, Stuart Representation: Cultural Representations and Signifying Practices (Culture, Media and Identities series) / Stuart Hall. - London: SAGE Publications Ltd, 1997. – 408 p. **11.** Keller R. Entering Discourses: A New Agenda for Qualitative Research and Sociology of Knowledge / Reiner Keller // Qualitative Sociology Review, 2012. – volume VIII(2). – p. 46-75 **13.** Фуко М. Археология знания / Мишель Фуко ; [пер. с фр. М.Б. Раковой, А.Ю. Серебрянниковой]. – СПб.: ИЦ «Гуманитарная Академия», 2004. – 416 с. **14.** Лук'яненко О. Серед можновладців не зникла психологія бідності [Електронний ресурс] / Олена Лук'яненко // Гості студії. – К. : Громадське телебачення «Hromadske.tv», 2013. – Режим доступа: <http://www.youtube.com/watch?v=kv5BnFDbx> **15.** Гриценко А. Треба було 63 дні тримати «дядушку Азарова»? [Електронний ресурс] / Анатолій Гриценко // Гості студії. – К. : Громадське телебачення «Hromadske.tv», 2014. – Режим доступа: <http://www.sambir.eu/2014/01/63.html> **16.** Карпа І. Не можна постояти на Майдані і далі давати хабарі [Електронний ресурс] / Ірена Карпа // Гості студії. – К. : Громадське телебачення «Hromadske.tv», 2013. – Режим доступа: <http://hromadske.tv/episode/204> **17.** Вакарчук С. Для влади навіть смерть - не привід для поступок [Електронний ресурс] / Святослав Вакарчук // Гості студії. – К. : Громадське телебачення «Hromadske.tv», 2014. – Режим доступа: <http://www.youtube.com/watch?v=CXbIq7Tpc2g> **18.** Ярмола О. Європа там, де суспільство починає керувати своєю долею [Електронний ресурс] / Олександр Ярмола // Гості студії. – К. : Громадське телебачення «Hromadske.tv», 2014. – Режим доступа: <http://hromadske.tv/episode/220> **19.** Тарасов О. Нам важливо, що в читача в голові та на голові [Електронний ресурс] / Олексій Тарасов // Гості студії. – К. : Громадське телебачення «Hromadske.tv», 2014. – Режим доступа: <http://hromadske.tv/episode/254> **20.** Шустер С. У нас в студії громадянська війна [Електронний ресурс] / Савік Шустер // Гості студії. – К. : Громадське телебачення «Hromadske.tv», 2014. – Режим доступа: <http://www.youtube.com/watch?v=fcIuavwFYhE> **21.** Trappes-Lomax, Hugh. "Discourse Analysis" Alan Davies and Catherine Elder (eds.), The Handbook of Applied Linguistics. Main Street, MA, USA: Blackwell Publishing: Blackwell, 133-164, 2006. <http://lib2.vcomsats.edu.pk/library/ENG455/COURSE%20CONTENTS/HANDOUTS/Lecture%2031%20Notes.pdf>.